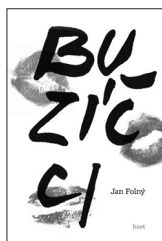


Ghetto v růžové zahradě



Martin Vaněk

Jan Folný: *Buzíci*,
Host, Brno 2013

Novinka Jana Folného (1977) se sebeironickým názvem *Buzíci* tematizuje, jak lze ostatně očekávat, menšinovou sexuální orientaci. Povídky spojené průchozími postavami pak umožňují nahlédnout především do světa pražské gay subkultury, kde zároveň zachycují současný queer slovník. Kniha ale neuvízla mezi „insidery“, zprostředkovaně se vztahuje k postavení gayů, potažmo leseb v české společnosti.

Chlípničení a buzince

Tradice queer literatury doposud nemá v českojazyčném prostředí příliš široké zázemí. Tedy tradice, v níž by bylo zpracováváno téma sexuálních menšin. Autor proniká mezi její specifické sociální kódy včetně vlastní estetiky s humornou nadsázkou. Co se totiž týče české literatury k tématu, většinou šlo, pokud pomineme mytické dílo Jiřího Kuběny, o drobné prózy, které byly bohužel až přespříliš uzavřené do sebe — buďto introvertním, nebo narcistickým způsobem (Basikové *Rozhovory s útekem* versus homosexuální trilogie Adama Georgieva) — přičemž se zaobíraly především traumatizujícími aspekty odlišné orientace. Ze světové prózy, kterou lze k této literatuře vztáhnout, u nás v poslední době vyšly knihy od Michaela Cunninghama, Alana Hollinghursta nebo Michaela Witkovského. U anglosaských autorů lze vysledovat, že homosexualitu uchopují jako integrální součást širšího společenského záběru, kde již nejde o specifické subkultu-

ry, jako je tomu do jisté míry u nás; zato Witkovského soubor povídek *Chlípnice* je s Folného knihou spíše srovnatelný, ač se zde autor ohlíží do historie vřatislavské gay scény, zatímco Folný se vrhá na současnost. Nutno dodat, že se z devadesáti procent jedná o příběhy gayů. A zbytek prostoru zaujímají pro změnu lesby. Folnému se tak ani přes všechny snahy nepodařilo vyjít z „ghetta“, což je do velké míry možná způsobeno situací menšiny u nás, kde se ještě nedostala z úrovně kontroverzního, někdy vulgarizovaného chápání do úrovně hlubší a samozřejmější integrace.

Ze života Pygmejů

Jakým způsobem však k této integraci přispívá Jan Folný? A je to vůbec jeho cílem? V tomto smyslu lze mít v současnosti od literatury těžko přehnaná očekávání a autor je sotva tak naivní, aby se domníval, že by svým dílem přispěl například k uzákonění adopce osobami stejného pohlaví. Na druhou stranu i rozrůznění pohledu na téma a překonání jisté coming outové ubrečenosti posouvá tento mimoliterární aspekt dál.

Buzíci se velmi otevřeně staví k mnohým otázkám a situacím, jež jsou pro dané prostředí signifikantní. Je to směr otevřenosti, pochopení i kritičnosti, která otvírá zažitě stereotypy. Jedná se o kult krásy a mládí, promiskuitu a nestálost. S těmito vzorci chování se potýkají veskrze všechny postavy v knize. V případě, že naplňují požadovaný ideál krásy, je nám ukázána jejich druhá tvář spočívající především v chorobně bujícím egu a scestné představě o vztazích mezi lidmi. V případě opačném je čtenáři předložen citlivý příběh lidí trpících determinací prostředím a nevyhnutelnostmi v podobě nemoci, ošklivosti a samoty — zde by se chtělo říci, že smrt si nevybírá, nicméně strach ze stárnutí je v této komunitě, zdá se, větší pohromou než v průměru běžné populace. Pro čtenáře, který nikdy více nepronikl mezi nějakou homosexuální

societu, může mít kniha až dokumentární charakter, kdy si z četby přinese zážitek ne nepodobný tomu, jako by se díval například na dokument o životě Pygmejů. Zvláštní úskalí pak četba může představovat pro rodiče těžce se vyrovnávající s homosexuální orientací svých dětí.

Vtipkování až za hrob

Literární styl Folného prokazuje značnou dávku schopnosti čtenáře pobavit. Je svižný, nemoralizuje, neunavuje, jde přímo k věci a pomocí slangových výrazů a „internetové“ mluvy vpravuje čtenáře do dění. V jedenácti příbězích užijeme panoptikum mnohdy frivolních a lehkovážných postav situovaných především do nočního života v barech a gay klubech. Za mnohdy zábavnými scénkami jsou pozvolně rozkrývána i vážnější témata, jako je rodičovství, stáří, coming out, nevěra nebo AIDS. Perspektiva umožňuje zachytit dvojsečnost homosexuálního komunikačního modu — na jedné straně se čtenáři dostane pravidelný přísun peprných informací kupříkladu o technice balení u gayů nebo o schopnosti odhadnout velikost pohlavního orgánu potenciálního partnera, na straně druhé se dozvídá o hořkosti a prázdnotě života, které souvisejí s nevázaností a promiskuitou. Autor se nezaobírá složitými popisy psychických stavů postav, nerozebírá jejich chování. V tomto ohledu nechává vysvětlení na čtenáři. Mnohdy proto může text působit lehce povrchním dojmem, na druhou stranu si ponechává určitou lehkost a esprit historek, jimiž se bavíme nad pivem.

Gayské jazyky

Důležitým prvkem, i když ne všude zvládnutým do detailu, je měnicí se způsob promluvy dle charakteristiky postavy. Hned v první povídce s názvem, jenž dal pojmenování celé knize, se setkáváme s fiktivním blogem Michala, mladého gaye ze špatných sociálních poměrů, jenž neváhá jít tak daleko, že se lacino prodává a vymetá gay kluby s jediným cílem — co nejvíce si užít. Je to povídka, jež představuje nejtragičtější životní mez, kde na jedné straně absentuje rodinné zázemí a na druhé Michal bez okolků šíří nákazu HIV, což neváhá zlehčovat. Jediný náznak citu se u něj projeví při přátelském sblížení s mladým Vietnamcem Lukášem, takzvaným „Čin činem“, který se do něj zamiluje. Povídka je následována příběhem o vztahu na dálku a otázce nevěry. Následují další příběhy: neúspěšného zpěváka ze Supertalentu rekapitulujícího svůj milostný život, letmého seznámení s členem dánské rockové kapele na stanici metra, důchodce pozorujícího z okna svého

pokoje krásného chlapce odnaproti, rodičovství lesbického páru, latentního homosexuála-pedagoga střední školy, zakomplexovaného spolužáka zvoucího slavného gay zpěváka na třídní sraz nebo příběh dítěte lesbického páru. V každém nalezneme jinou perspektivu vyprávění, pokus o jiný jazyk, což se u většiny postav podařilo naplnit. Snad s výjimkou „Slohových prací žáka páté třídy Jana F.“, která budí pochybnosti o vyjadřovací úrovni takto starého dítěte. Stejně tak úplně nefungují pasáže odborného článku o životě gayů, jak jsou prezentovány v povídce „Praha plná buziček“. Naopak velmi přesvědčivý je již zmíněný blog promiskuitního Michala nebo „Poste restante, Bao Loc Post Office, Lam Dong, Vietnam“, založené na korespondenci mladého Vietnamce své babičce.

Snesitelná lehkost psaní

Podíváme-li se na příběhy perspektivou světové literatury, povídky „Dán jen se dvěma rukama“ nebo „Neviditelný“ se mohou zařadit po bok Cunninghamovy novely *Za soumraku*. To, co je cenné na Cunninghamově stylu, totiž nenucenost a schopnost vybudovat situace balancující mezi lehkostí a opojností, splňují

i tyto dvě Folného povídky. Zatímco totiž v leckterých pasážích je možné nalézt až přílišnou demagogickou argumentaci za práva gayů (například v případě lesbického páru a jeho rodičovství), ve zmíněných dvou se v prvním případě jedná o zpracování náhodného setkání dvou navzájem si sympatických chlapců, z něhož ve výsledku není nic jiného než společně vykouřená cigareta. Povídka je absolutně nezátížená jakýmkoli společenským předsudkem, a proto také obecně platná. V případě druhém — v povídce „Neviditelný“ — zpracovává autor téma starého muže, který našel smysl života v tom, že pozoruje mladého chlapce, jenž mu v mnohém připomíná jeho samotného. Rozkročení příběhu mezi generacemi, protiklad mladého krásného chlapce a starého ošklivého muže zde funguje jako výborná metafora celého života.

Gay komunita v podání Folného mnohdy vskutku nepůsobí jako vybraná společnost, spíše je zde často prezentována nevzdělanými vykroucenými „modýlky“, jejichž zájmem je pouhá vizáž a sex. Mnohdy však prostřednictvím svých postav přetavuje obecně sdílené strachy a úzkosti, ale také vášně a zaujetí. Kniha je tak v tomto smyslu přitažlivá i pro většinově sexuálně orientované čtenářstvo.

Autor je bohemista.

» Folného povídky posouvají téma směrem k literatuře bez přívlastku ◀